

grao de coñecemento, asimilación e dominio das nocións e conceptos adquiridos sobre eles.

3. Ler, analizar e comentar, tanto oralmente como por escrito, textos referidos ás nocións e problemas abordados.

Trátase de verificar con este criterio a capacidade para identificar nas fontes e formulacións orixinais os problemas e nocións adquiridos en diferentes momentos do proceso de aprendizaxe, así como avaliar o grao de competencia lectora e doutras destrezas intelectuais básicas como a capacidade de análise (ideas principais/secundarias, supostos/conclusiones), síntese (esquemas, mapas conceptuais), estruturación e distribución do discurso, etc.

4. Debater e argumentar acerca das cuestións máis problemáticas e controvertibles suscitadas por certos temas, fundamentalmente os éticos e políticos.

Con este criterio poderase avaliar a capacidade para facer avances nos procesos de axuste, precisión e flexibilización dos conceptos ao longo do proceso discursivo, así como avaliar o grao de destreza e coherencia argumentativa mantendo o respecto ás diferentes opinións.

5. Utilizar un vocabulario técnico específico tanto nas argumentacións como nas exposicións orais e escritas.

Este criterio permite avaliar o grao de incorporación significativa do vocabulario técnico introducido e comprobar o nivel de precisión, exactitude e rigor no seu uso tanto oral como escrito.

6. Transferir e aplicar as nocións, conceptos e teorías incorporadas á análise da vida real e do propio contorno.

Poderase comprobar con este criterio o grao de funcionalidade e significatividade dos conceptos e teorías adquiridas así como o nivel de conciencia asumido acerca da utilidade dos saberes académicos.

Orientacións metodolóxicas.

As orientacións metodolóxicas propostas a continuación apuntan á potenciación e consolidación de competencias traballadas xa en etapas educativas anteriores. De acordo con este criterio, as metodoloxías concretas empregadas polo profesorado nesta materia deberán orientarse a:

-Potenciar unha autonomía progresiva, por parte das alumnas e dos alumnos, na obtención, análise e procesamento da información referida ás cuestións e problemas propostos.

-Promover o diálogo e o debate horizontal entre iguais como un medio para desenvolver estratexias de conceptualización, comunicación e empatía intelectual e emocional.

-Manter un modelo de aprendizaxe funcional no cal as nocións que se van adquirir sexan aplicadas á vida real ou virtual.

-Promover a lectura e análise de textos, así como a composición de textos propios e exposicións orais e escritas.

-Normalizar o uso de vocabulario técnico específico e exixir uns niveis de rigor lóxico e de coherencia argumentativa tanto nas producións orais coma nas escritas.

-Ofrecerlles ás alumnas e aos alumnos instrumentos e estratexias de autoanálise e autoavaliación para detectar os avances e carencias no proceso de aprendizaxe.

HISTORIA DE ESPAÑA

Introdución.

A historia, o estudo da experiencia humana a través do tempo, viu tradicionalmente recoñecido o seu valor formativo na actividade escolar, ben que a súa función foi evolucionando, perdendo o carácter lexitimador da orde social e política e establecendo como novos obxectivos os seguintes: axudar a comprender e a explicar, que non a xustificar, a realidade actual; participar na construción da memoria persoal e colectiva e formar unha cidadanía responsable, activa e comprometida coa sociedade de que forma parte.

Esta materia, que parte dos coñecementos e do nivel nas competencias adquiridas polo alumnado en etapas educativas anteriores, debe servir para afondar no coñecemento crítico da súa herdanza persoal e colectiva. Ademais, debe facilitar a toma de conciencia sobre a súa responsabilidade na configuración do presente e do futuro, ao entender o pasado, non como o único posible, senón como froito das accións e decisións das persoas e colectivos que a protagonizaron que explican o triunfo dunhas opcións concretas, non sempre as mellores. Por outra banda, o seu carácter globalizador converte a historia nun espazo onde achegarnos á realidade social desde a perspectiva interdisciplinaria, imprescindible para abordar a complexidade do mundo actual, o que lle permitirá ao alumnado situarse persoalmente na sociedade na que vive e participar activamente na construción dun mundo mellor.

A materia atende ao estudo da historia de España, espazo político construído ao longo do tempo, e ocúpase tanto do que é común como dos factores de diversidade e da especificidade galega. Por outra parte, contén moitos elementos de relación cun marco espacial máis amplo, europeo e mundial, no que se atopan boa parte das súas claves explicativas, co que contribúe así a situarse conscientemente no mundo e aumenta a capacidade de comprensión e tolerancia cara a outras culturas.

A selección de contidos trata de compaxinar unha visión introdutoria sobre algúns dos trazos máis destacados da historia peninsular anteriores ao século XIX cun tratamento en profundidade dos procesos de transformación da España contemporánea ata o presente, ademais de practicar procedementos pro-

prios da investigación, abordar a complexidade das explicacións históricas, manexando diferentes perspectivas historiográficas e favorecendo a comprensión crítica do presente.

A organización dos contidos segue unha orde cronolóxica e aborda os aspectos político-institucionais, económicos, sociais e culturais, introducindo os novos suxeitos da historia, colocando como protagonistas as xentes que sempre quedaron fóra (como as mulleres, grupos marxinalizados, pobos sen voz) e participando na construción dunha historia sen exclusións. Préstase tamén atención a aspectos tradicionalmente pouco traballados, como a vida cotiá. Trátase, en definitiva, de proporcionar unha explicación das orixes históricas dos problemas que máis directamente afectan a sociedade tendo en conta as minorías e os colectivos minorizados, xa que o trato recibido e as súas oportunidades son o índice máis claro da madurez democrática das sociedades. Esta presentación é compatible cun tratamento que afronte, en unidades de tempo máis amplas, a evolución de certos temas que poidan ser suscitados a partir das inquedanzas do presente.

O estudo desta materia debe contribuír ao desenvolvemento de capacidades intelectuais tales como a contextualización territorial dos acontecementos e procesos históricos; a interrelación de aspectos económicos, políticos, sociais e culturais; o tratamento das fontes históricas; a análise e a síntese, a inferencia e a interpretación. Terá unha especial importancia o desenvolvemento da competencia social e cidadá a través da adquisición de capacidades como a tolerancia, o sentido crítico, a actitude aberta ao diálogo e a disposición a compartir responsabilidades.

Estas capacidades aparecen formuladas no primeiro bloque como contidos comúns; implican a utilización de metodoloxías activas, participativas e dialóxicas; favorecen a innovación do traballo na aula e deberán aparecer de forma relevante nos criterios de avaliación.

Obxectivos.

O ensino da historia de España no bacharelato terá como finalidade o desenvolvemento das seguintes capacidades:

1. Identificar e situar no espazo e no tempo os procesos globais e acontecementos máis relevantes da historia de España, a súa diversidade territorial e a especificidade de Galicia para comprender a xénese da historia recente.

2. Coñecer e comprender os procesos da historia contemporánea máis importantes, tanto pola súa xénese como polas súas repercusións na actualidade, observando as interrelacións que se dan entre os feitos políticos, sociais, económicos e culturais.

3. Desenvolver unha perspectiva integradora da historia de España que respecte a pluralidade de identidades que a conforman -non só territoriais, senón tamén sociais- e que potencie actitudes de solidariedade.

4. Situar o proceso histórico español e a súa variedade identitaria no marco internacional para poder ver as implicacións e influencias mutuas e ser capaces de ter unha idea coherente e articulada da historia.

5. Distinguir os cambios conxunturais dos trazos que identifican os procesos históricos profundos para ser capaces de pensar historicamente sobre os problemas máis relevantes do mundo actual.

6. Coñecer o proceso de formación das normas que regulan o ordenamento constitucional, promovendo o compromiso cos valores democráticos e o interese por participar na vida cidadá.

7. Valorar e comprender as loitas contra as discriminacións que producen opresión e inxustizas, comprometéndose na defensa dos dereitos humanos e tomando conciencia da necesidade de ter presentes suxeitos xeralmente silenciados na historia, en especial as mulleres.

8. Seleccionar e interpretar información procedente de diversas fontes aplicando as técnicas metodolóxicas propias da materia (composición de textos, interpretación de imaxes, mapas, gráficos) para contrastar diversos puntos de vista e desenvolver a capacidade de exercer a crítica histórica.

9. Realizar investigacións de carácter histórico no ámbito de referencia do alumnado, manexando fontes como a historia oral, a prensa ou as tecnoloxías da información e da comunicación para aproximarse á propia comunidade, comprender o carácter provisorio do coñecemento e a diversidade das manifestacións históricas.

Contidos.

Contidos comúns.

-Localización no tempo, no espazo e contextualización de procesos, estruturas e acontecementos relevantes da historia de España, identificando os elementos que contribuíron a configurar os trazos actuais de Galicia e España.

-Identificación e comprensión dos elementos de causalidade que se dan nos procesos de evolución e cambio para a historia de España e para a configuración da realidade actual na súa diversidade.

-Busca, selección e interpretación da información procedente de diversas fontes primarias e secundarias: textos, mapas, gráficos, imaxes, tradición oral, prensa, así como a proporcionada polas tecnoloxías da información e da comunicación, para elaborar explicacións históricas rigorosas e comunicalas por escrito ou oralmente.

-Análise de temas destacados, como o papel das mulleres na historia ou a articulación territorial do Estado, participando en debates en que se aborden criticamente as achegas de diferentes puntos de vista.

-Elaboración de pequenos traballos de investigación no contorno sobre algún momento destacado da historia contemporánea, establecendo conexións cos

marcos galego, español e europeo e contrastando diferentes interpretacións historiográficas.

As raíces históricas da España contemporánea.

-As pegadas das primeiras culturas e da dominación romana na Península.

-Pluralidade política e cultural da Península na Idade Media: Al-Ándalus e os reinos cristiáns. Formas de vida e intercambio cultural. A ocupación do territorio e consecuencias socioeconómicas. Trazos da Galicia feudal.

-Formación da monarquía hispánica. Castela á cabeza dun imperio: a pervivencia das particularidades dos reinos, con especial atención ao Reino de Galicia.

-Expansión ultramarina e creación do imperio colonial. O impacto da colonización.

-Trazos económicos, sociais e políticos do Antigo Réxime. A política centralizadora dos Borbóns. O reformismo ilustrado. Galicia no Antigo Réxime.

Quebra da monarquía absoluta.

-Guerra e revolución: a guerra contra os franceses e o seu impacto en Galicia. A obra de Cádiz: os decretos e a Constitución de 1812.

-O reinado de Fernando VII: absolutismo fronte a liberalismo.

-Independencia das colonias americanas.

-Construción e evolución do Estado liberal burgués.

-Reinado de Isabel II: dominio do liberalismo moderado. A guerra carlista e acceso ao poder dos liberais. Grupos políticos e papel do exército. Inestabilidade política e institucional.

-Significado do Sexenio: intentos democratizadores. Da revolución ao ensaio republicano.

-O réxime da Restauración: características e funcionamento do sistema canovista. A oposición ao réxime. Guerra colonial e crise de 1898. Intentos de modernización e crise do sistema. Conflitividade social e problema de Marrocos.

-O Estado nación español e os nacionalismos alternativos. Evolución do galeguismo.

Transformacións económicas e cambios sociais no século XIX e primeiro terzo do século XX.

-Transformacións na agricultura e desamortizacións. Características e consecuencias da desamortización en Galicia e trazos de modernidade na agricultura.

-Debilidade e fragmentación do desenvolvemento industrial. Modernización dos transportes: o ferrocarril. Emerxencia do sistema financeiro. Debilidade do mercado nacional. Desindustrialización e novos sectores en Galicia.

-Evolución demográfica. Os movementos migratorios. Efectos da emigración en Galicia.

-Transformacións sociais: a sociedade de clases. Novos grupos dominantes: oligarquías e clases medias. O movemento obreiro e as organizacións campesiñas. O agrarismo na Galicia caciquil. Situación da muller e movementos feministas.

-A quebra do sistema liberal: ditadura e democracia.

-O contexto internacional de entreguerras. A ditadura de Primo de Rivera.

-A Segunda República. A Constitución de 1931: principios e institucións dunha democracia avanzada. O voto feminino. Política de reformas e polarización social. O nacionalismo vasco, catalán e galego.

-Os gobernos republicanos. Confrontación política e revoltas sociais. As reaccións antidemocráticas.

Guerra civil e ditadura franquista.

-Sublevación militar e guerra civil. Dimensión política e internacional do conflito. Evolución das dúas zonas: revolución social e conflitos na zona republicana; a formación do estado franquista.

-O franquismo da posguerra: bases ideolóxicas e sociais. Autarquía e illamento internacional. A resistencia da guerrilla.

-A consolidación do réxime. Crecemento económico e transformacións sociais. Emigración a Europa. A oposición no interior e no exilio.

-Elementos de cambio na etapa final do franquismo. A sociedade civil e a oposición ao réxime.

-A vida cotiá no franquismo. O seu impacto en Galicia.

A España actual.

-O proceso de transición á democracia, logros e limitacións. A Constitución de 1978: principios e institucións democráticas. O proceso autonómico e o Estatuto de autonomía de Galicia.

-Os gobernos democráticos. Cambios sociais, económicos, lexislativos e culturais. A construción do Estado de benestar.

-Galicia e España na Unión Europea. O papel de España no contexto internacional.

-Problemas e perspectivas actuais.

Criterios de avaliación.

1. Recoñecer e valorar os procesos da historia peninsular anteriores ao século XVIII que resultan máis significativos para a comprensión de época contemporánea, as súas pegadas na actualidade no conxunto do territorio e as peculiaridades en Galicia.

Trátase de avaliar a capacidade de recoñecer e situar no tempo os vestixios do pasado e a súa diversidade no espazo, valorando criticamente a importancia histórica dalgúns procesos como a institucionalización do patriarcado a través do dereito romano, a formación dos reinos peninsulares na Idade Media ou o papel da monarquía hispánica no mundo. Valorara-

se tamén a capacidade de identificar e contextualizar o legado material e simbólico que para Galicia supón o megalitismo atlántico, a cultura castrexa ou o camiño de Santiago. Tamén se comprobará a súa competencia para diferenciar os trazos de cambio e continuidade que representa o século XVIII.

2. Analizar e caracterizar a crise do Antigo Réxime en España e as dificultades na construción do Estado liberal, sinalando as relacións deste proceso co contexto internacional, así como a súa repercusión en Galicia.

Trátase de que o alumnado poida identificar os trazos característicos do Antigo Réxime opoñéndoo, tanto ao proxecto universalista da Ilustración, como ás realizacións prácticas no Estado liberal burgués. Tamén se avaliará a capacidade para recoñecer as dificultades na construción do réxime liberal en España, o limitado impacto dos esforzos democratizadores, as características do sistema político da Restauración e as confrontacións sociais, políticas e militares que conduciron á súa crise. Reflexionarán sobre os mecanismos de construción do Estado nacional en España, a súa debilidade e a articulación doutros discursos nacionalistas.

3. Comprender as dificultades no desenvolvemento da economía capitalista e da sociedade de clases en España dando conta da diversidade de ritmo e intensidade con que se produce nos distintos territorios peninsulares e especialmente das peculiaridades en Galicia, recoñecendo as conexións co contexto internacional.

Trátase de comprobar que o alumnado comprende as dificultades no desenvolvemento da economía de mercado en España e as desigualdades territoriais, explicando, por exemplo, a tardía modernización agraria e industrial de Galicia. Por outra parte, as alumnas e os alumnos deberán ser capaces de recoñecer os procesos de exclusión da sociedade liberal burguesa e os novos mecanismos de dominación e integración das mulleres. Tamén deben comprender o carácter oligárquico dos grupos hexemónicos, a debilidade das clases medias, a importancia que o internacionalismo ten na organización das correntes do movemento obreiro e a relevancia do movemento campesiño.

4. Comprender os cambios e conflitos que se producen en España durante o período de entreguerras. Por unha parte, a crise da Restauración, que amosa a incapacidade dos grupos hexemónicos para articular un proxecto liberal para España e desemboca na ditadura de Primo de Rivera. Por outra, o alumnado debe ser capaz de recoñecer e valorar a transcendencia da Segunda República, relacionándoa co contexto europeo en que tamén se produce a contraposición entre réximes democráticos e autoritarios.

Con este criterio comprobarase se o alumnado é capaz de analizar a multicausalidade na xénese das etapas que se van estudar: os conflitos sociais, políticos e de organización territorial que as constitúen. Tamén amosarán a súa competencia para explicar a conxuntura económica e social en que xorde a

Segunda República (valorándoa como a primeira experiencia plenamente democrática do país, momento en que se fixo un grande esforzo modernizador e de atención a vellas cuestións de xustiza social) e os conflitos que tivo que afrontar ao longo das súas diversas etapas.

5. Comprender a orixe, desenvolvemento e consecuencias da Guerra Civil. Recoñecer, analizar e rexeitar as peculiaridades ideolóxicas e institucionais da ditadura franquista e a influencia que a conxuntura internacional tivo na evolución do réxime.

Este criterio pretende comprobar a habilidade do alumnado para explicar as orixes da sublevación militar e a transcendencia dos apoios internacionais. Tamén amosará a capacidade de criticar as bases ideolóxicas, os apoios sociais e a institucionalización da ditadura franquista, e como os acontecementos internacionais influíron no devir do réxime. Comprobarase ademais que o alumnado comprende a evolución da España franquista, analizando o progresivo divorcio da sociedade e o réxime a partir dos anos 60.

6. Describir os trazos e dificultades do proceso de transición democrática e a súa transcendencia, identificar as características da Constitución de 1978 e do Estatuto de autonomía de Galicia e explicar os cambios políticos, económicos, sociais e culturais que achegaron a forma de vida da sociedade española aos estándares da Europa desenvolvida.

Trátase de avaliar a capacidade do alumnado para explicar os cambios introducidos na situación política, social, económica e cultural de España nos anos seguintes á morte de Franco e o papel dos artífices individuais e colectivos destes cambios, analizando criticamente o proceso de recuperación da convivencia democrática. As alumnas e os alumnos tamén deberán coñecer a estrutura e os principios que regulan a organización política e territorial do Estado, das comunidades autónomas e de Galicia en particular, e identificarán os cambios económicos, políticos, sociais e culturais dos anos 80 e a importancia do ingreso na Unión Europea. Por último, amosarán a capacidade de reflexionar e debater sobre algún problema da realidade actual.

7. Coñecer e utilizar as técnicas básicas da indagación e explicación histórica, como recoller información de diferentes fontes, valoralas criticamente e elaborar textos de contido histórico, utilizando con rigor o vocabulario específico e sendo capaces de traballar en grupo, amosando unha actitude participativa e colaborando na resolución de conflitos.

Este criterio pretende avaliar se as alumnas e os alumnos adquiriron a competencia necesaria para seleccionar, analizar e utilizar a información que achegan as fontes de documentación histórica, en especial os textos, mapas, datos estatísticos e iconográficos, comprobando as destrezas no manexo das tecnoloxías da información e da comunicación e a capacidade para comunicar oralmente e por escrito as súas conclusións. Igualmente importante, permite comprobar se son quen de mostrar capacidades

sociais como a tolerancia, o sentido crítico e o traballo en equipo.

Orientacións metodolóxicas.

Para darlle continuidade ao traballo realizado nas etapas educativas anteriores, será precisa unha actualización metodolóxica que favoreza a innovación na aula e o desenvolvemento de metodoloxías activas e participativas.

- Contextualizar os procesos, estruturas e acontecementos históricos máis relevantes, identificando os elementos que contribuíron a configurar os trazos actuais de Galicia e España.

- Potenciar unha análise histórica, recoñecendo a multicausalidade na xénese dos procesos de evolución e cambio na historia de España e nos conflitos sociais e políticos.

- Favorecer a transformación da información en coñecemento, a través da selección e interpretación de contidos procedentes de diversas fontes, propiciando a elaboración de explicacións históricas rixorosas e coherentes.

- Producir e interpretar informacións sobre aspectos cuantitativos e espaciais.

- Promover a participación do alumnado en debates sobre temas seleccionados en función da súa potencialidade crítica para a comprensión de problemas socialmente relevantes, utilizando as normas do intercambio comunicativo.

- Elaboración de traballos de investigación no contorno sobre algún momento destacado da historia contemporánea, establecendo conexións cos marcos galego, español e europeo.

- Utilizar técnicas básicas de indagación e explicación histórica, para entender a provisionalidade de todo coñecemento, e ensinar a pensar historicamente.

- Utilizar actividades de carácter interdisciplinario en que prime o traballo en grupo e a colaboración na resolución de problemas.

- Utilizar as tecnoloxías da información e da comunicación como instrumentos que reforzan a comunicación interpersoal e o traballo cooperativo, así como a relación con contornos físicos e sociais máis amplos, ademais de practicar o manexo crítico e selectivo da información que proporcionan.

HISTORIA DA FILOSOFÍA

Introdución.

A materia de historia da filosofía retoma a reflexión iniciada polo alumnado coa filosofía e cidadanía, dotándoa dun carácter sistemático e diacrónico. A estreita relación entre estas materias do bacharelato debe manifestarse, tanto na organización docente dos contidos como na actividade reflexiva desenvolvida por cada estudante, que deberá retomar os conceptos e procedementos iniciados no curso anterior e afondar neles. O que a historia da filosofía lle achega ao alumnado é unha construción diacrónica dos principais momentos e autores do pensamento filosófico

que servirá, por unha banda, como exemplo de solución a problemas filosóficos e, pola outra, como condicionantes pasados de conceptos e problemas vixentes no día de hoxe.

Hai certos problemas constantes ao longo da historia da filosofía, como a relación entre realidade e aparencia, coñecemento e opinión, o individuo e a sociedade, o problema da liberdade e autorrealización humana, a orixe dos valores morais, a lexitimidade do poder político ou o dominio técnico da natureza. A reflexión filosófica segue abordando eses problemas na actualidade baixo formulacións como o papel dos medios de comunicación na sociedade, o estatuto da realidade virtual, a relación entre mente e cerebro, entre ciencia e interese, a confrontación entre felicidade e xustiza, positivismo e iusnaturalismo, multiculturalismo e interculturalismo, liberalismo e comunitarismo, a desigualdade de xénero, a nova organización do traballo, a bioética, etc. A historia da filosofía fórmulase como un retorno da presentación actual deses problemas, xa anticipados en filosofía e cidadanía, ás formulacións máis relevantes que adquiriron no pasado e que lles serven de punto de partida. Esta materia faille patente ao alumnado, polo tanto, o carácter aberto e progresivo da investigación filosófica.

Os contidos da historia da filosofía están secuenciados en catro grandes etapas históricas: antiga, medieval e renacentista, moderna e contemporánea. En cada unha delas serán abordados unha serie de autores e correntes especialmente significativas, seleccionando os temas máis importantes na súa obra de cara a ter unha visión completa da historia da filosofía. A temporalización por períodos obedece á necesidade de contextualizar a cada autor e cada tema nun momento histórico determinado, cuns condicionantes sociais, económicos, políticos e culturais que lle dan sentido e serven de medida da súa relevancia. O coñecemento da filosofía vai, pois, da man do coñecemento da sociedade e da historia. As ideas filosoficamente relevantes non son opinións casuais, senón que aparecen para formular claramente e dar algún tipo de solución aos problemas teóricos e prácticos que se lles presentaron a seres humanos concretos.

Esta contextualización por períodos non vai en detrimento da unidade que percorre toda a historia da filosofía, pois ao tempo que cada autor é interlocutor do seu contexto, realiza tamén un diálogo con outros autores pasados e futuros que se enfrontaron a problemas similares e en relación cos cales manifesta a súa débeda ou a súa crítica. A obra escrita dos distintos filósofos cobra unha importancia fundamental, pois é a fonte para coñecer o seu pensamento e tamén para trazar a liña que relacione uns autores con outros. O traballo con textos cobra, polo tanto, unha grande importancia nesta materia.

A importancia dos textos, con todo, non debe desviarnos da finalidade prioritaria, que non é un coñecemento exhaustivo dalgúns autores, senón un percorrido introdutorio e completo que vaia dos gregos ata